

FACTORI DETERMINANȚI AI PROCESULUI DE ASCULTARE DIDACTICĂ LA ORELE DE LIMBĂ ROMÂNĂ CA LIMBĂ NEMATERNĂ

*Angela Popovici, lect. univ., dr.,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați*

DECISIVE FACTORS OF THE DIDACTIC LISTENING PROCESS IN ROMANIAN LANGUAGE CLASSES AS A NON-NATIVE LANGUAGE

*Angela Popovici, PhD, univ. lecturer;
"Dunarea de Jos" University of Galati, Romania
ORCID: 0009-0002-0535-6455
anghelinapopovici@gmail.com*

CZU: 811.135.1:37.016

DOI: 10.46727/c.v3.24-25-03-2023.p76-80

Abstract. The article discusses the decisive factors in the process of training students' listening skills in foreign language classes, in our case Romanian as a non-native language. Intercepting and understanding the sound message is a very complicated mental activity. And, listening represents the most complex aspect of the speaking activity, seeking to be developed as a priority. The reception of speech by hearing is directed by auditory, motor, visual sensations, its quality being, therefore, determined by clarity. In the current research, it is concluded that the effectiveness of listening depends on several factors, such as: the knowledge/application of the principles that are the basis of the process of training the listening competence, within the teaching-learning of the Romanian language, related to the degree of development of psychological mechanisms in the audience. Moreover, when the mechanisms of listening do not work, arise difficulties related to the particularities of the act of listening to natives, to the particularities of the language being studied. The mechanisms can be developed if students are taught to listen effectively and complying with these factors favors the formation of an active listener in the educational process, creating premises for improving communication skills, in general.

Keywords: listening competence, psychological mechanisms, mental processes, effective listening, active listener.

Procesul învățării unei limbi nematerne implică nu numai formarea deprinderilor lingvistice, dar și modificări ale structurii mentale, adaptări la modul de gândire a realității reflectat în limba-țintă care se învață. Cu alte cuvinte, nu învățăm elevul pur și simplu să vorbească o altă limbă, dar îl facem și să gândească în această limbă.

În desfășurarea procesului de învățare a limbii române ca limbă nematernă, ascultarea reprezintă cel mai complex aspect al activității de vorbire, ea urmărind a fi dezvoltată în mod prioritar, iar în legătură cu acest aspect, cercetătorii Sandra Hybels și Richard L. Weaver [6, p.47] menționează că ascultarea acoperă un procent de 53 %, citirea - 17 %, vorbirea - 16 % și scrierea - 14 %. Mai mult, tinerii de astăzi sunt considerați „*generația audierii*”, iar *ascultarea* asigură eficiența integrării socio-profesionale a acestora, fiind apreciată drept competența secolului XXI [2].

Psihologul american Kory Floyd definește ascultarea drept *un proces activ și nu unul automat* [5, p.24]; fiind o aptitudine dobândită care include mai mult decât simpla auzire, ea se referă nu doar la auzirea sau receptarea mesajului, „*ci și la deducerea unei semnificații din ceea ce auziți*” [ibidem].

În lucrarea *Comunicare și educație* [4], cercetătorul L. Șoitu ne atrage atenția că a *auzi* e simpla percepere a sunetelor care presupune receptarea informației, dar nu și înțelegerea ei; a

asculta înseamnă să faci un efort conștient, să auzi ceva și să îmbini asta într-un mod rațional și plin de înțelegere. A auzi se transformă în a asculta numai atunci când acordăm atenție celui care vorbește și urmărim cu grijă mesajul transmis.

Prin urmare, *ascultarea este un act conștient* de recepționare a informației implicând: *auzirea* (actul automat de recepționare a undelor sonore generate de emițător și transmiterea lor în creierul receptorului); *înțelegerea* (identificarea și recunoașterea sunetelor conform unui cod); *decodarea lui în sensuri* (prin implicarea memoriei și a experienței receptorului); *atribuirea de semnificații* informației procesate; *evaluarea* (efectuarea de judecăți privind validitatea/obiectivitatea/utilitatea informației decodificate).

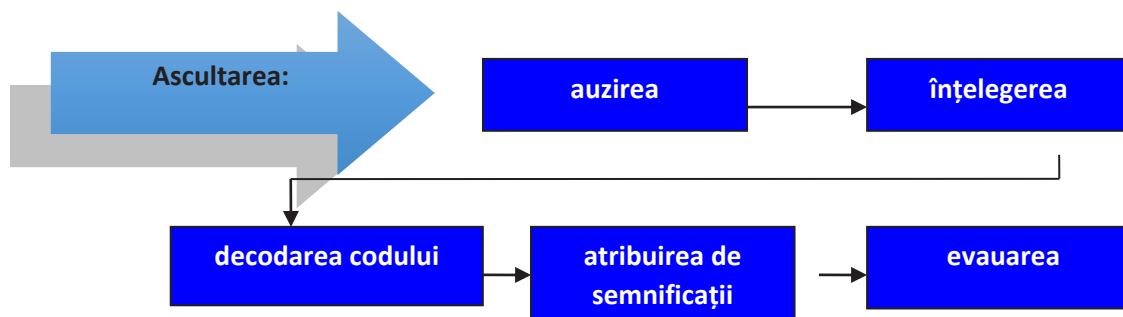

Figura 1. Constituentele ascultării

Receptarea și înțelegerea mesajului sonor constituie o activitate psihică foarte complicată. În procesul de formare a competenței de ascultare, receptarea vorbirii la auz este dirijată de senzațiile auditive, motorii, vizuale, calitatea acestora fiind, la rândul ei, determinată de claritate. Atunci când mecanismele audierii nu funcționează, apar dificultăți legate de particularitățile actului de audiere al ascultătorului; de particularitățile de vorbire a nativilor, limba căreia se studiază. În studiile sale, neuropsihologul rus A. Luria [7, p.] menționează că mecanismul intern al ascultării are la bază câteva procese mentale: *atenția, perceperea auditivă și recunoașterea, anticiparea sau prognozarea, semantizarea* (deducerea din context), *împărțirea în segmente logico-gramaticale, analiza informativă pe baza unităților segmentate ale conținutului informației, sinteza finală* care implică diferite tipuri de interpretare a mesajului perceput. Același cercetător identifică următoarele mecanisme ale audierii:

Mecanismele percepției vorbirii. Îmbunătățirea percepției se datorează creșterii „unității operative a percepției”. Succesul ascultării depinde de creșterea acestei unități: cu cât mai bine va fi receptată vorbirea (blocuri de sunete complexe), cu atât mai eficient va fi prelucrată informația. La etapa inițială de învățare, perceperea are loc pe bucăți (cuvinte), apoi – ca un tot întreg (frază), dar pentru a atinge nivelul dorit de percepție este necesar un antrenament special.

Mecanismele pronunției interne sunt necesare pentru a analiza vorbirea, înțelegerea și memorizarea. Extinderea pronunției interne depinde de complexitatea conținutului, de nivelul de cunoaștere a limbii vorbite de către elevi, dar și de condițiile de receptare a textului.

Mecanismele memoriei operaționale (raportăm ceea ce auzim acum, la ceea ce a fost auzit); cu cât mai bine este dezvoltată memoria, cu atât mai mare este unitatea de percepție; memoria de lungă durată (etaloane depozitate), spre deosebire de alte mecanisme de vorbire, nu se formează prin exerciții speciale, ci se bazează pe toată experiența anterioară.

Mecanismele înțelegerii: se disting punctele de reper semnificative pentru înțelegerea textului, se stabilesc legături comunicative între informația principală și cea secundară. Aici este necesar să delimităm nivelurile de înțelegere a textului: de la cuvinte, propoziții - la înțelegerea textului în întregime. Se evidențiază înțelegerea conținutului (informație factuală), precum și

înțelegerea sensului; înțelegerea profundă și cea superficială, înțelegerea exactă și completă. Înțelegerea completă depinde de corectitudinea receptării.

Mecanismele anticipării funcționează la nivelul formei lingvistice și a conținutului. Înainte de receptare, odată cu sarcina propusă pentru ascultare, organele articulatorii produc deja o activitate minimă. Datorită acestui fapt, în conștiința ascultătorului apar anumite modele, ceea ce face posibil să se anticipeze ceea ce se va auzi. Prin urmare, este necesar să se acorde o atenție deosebită la formularea sarcinii de preaudiere. Înțelegerea textului este influențată de organizarea lui semantică. Textul trebuie să fie alcătuit astfel, încât să se evidențieze ușor ideea principală. Dacă ideea principală este exprimată la începutul mesajului, aceasta este înțeleasă 100%, la sfârșitul mesajului - până la 70%, în timp ce formularea ei la mijlocul textului asigură doar 40% de înțelegere.

Mecanismele comparației/recunoașterii sunt active continuu, se compară semnalele recepționate cu etaloanele, care sunt stocate în memoria noastră de lungă durată. Compararea este strâns legată de experiența din trecut a persoanei, de sentimentele și emoțiile sale. Prin experiența ascultătorului se înțeleg senzațiile auditive și de vorbire care stau la baza percepției auditive și a înțelegerii vorbirii.

În literatura de specialitate, C. Миронова [8, p.132] evidențiază patru mecanisme de bază ale audierii: *auzul verbal*, *memoria*, *prognozarea* și mecanismul *articulatoriu*. În viziunea cercetătoarei, auzul verbal este unul dintre cele mai importante mecanisme. El asigură receptarea vorbirii orale, segmentarea ei în blocuri semantice, îmbinări de cuvinte, cuvinte. Grație acestui mecanism are loc recunoașterea modelelor cunoscute în fluxul vorbirii.

Pentru înțelegerea vorbirii orale e necesar ca unitatea recunoscută să fie reținută, comparată cu etalonul, apoi memorizată pentru alte operații. Prin urmare, *memoria* este un alt mecanism/factor important al ascultării. Memoria operativă este o memorie de scurtă durată, care are capacitatea de a reține informația mai mult decât 10 secunde. Cunoașterea unui anumit context poate facilita în mod semnificativ procesul de percepție la auz, prezența discursului lingvistic asigură mai bine memorizarea informației.

Prognozarea reprezintă anticiparea evenimentelor. În literatura de specialitate sunt evidențiate două tipuri de prognozare: *lingvistică* și *semantică*. Cuvintele se află în memorie neizolat, ele sunt incluse într-un sistem complex de relații lexico-semantice. Anume aceste relații determină caracterul prognozării. Prognozarea semantică se determină conform cunoștințelor contextului și a situațiilor posibile, care presupun utilizarea unor structuri, clișee, formule. Prognozarea lingvistică este determinată prin aceea că fiecare cuvânt are un anumit spectru de compatibilitate. Apariția fiecărui cuvânt nou limitează semnificativ posibilitatea utilizării altor cuvinte. Cu cât mai mare este volumul câmpului semantic, cu atât sunt mai rezistente deprinderile lexicale și gramaticale, cu cât elevul cunoaște situațiile tipice de vorbire și stăpânește modelele de vorbire, cu atât mai ușor îi va fi să le recunoască după auz. Prognozarea lingvistică se sprijină pe cea semantică și invers. Zgomotul și lipsa atenției condiționează prognozarea.

Mecanismul articulatoriu constă în exprimarea articulată a vorbirii interioare. Cu cât pronunțarea este mai clară, cu atât este mai înalt nivelul percepției la auz a mesajului.

Toate aceste mecanisme pot fi dezvoltate dacă elevii vor fi învățați să *asculte eficient*. În opinia cercetătorului Ion-Ovidiu Pânișoară [1, p.145], *ascultarea eficientă se fundamentează pe deplasarea accentului în comunicare de la emițător spre receptor și pe relația de interacțiune*, iar factorii determinanți care favorizează înțelegerea sunt: inteligența receptorului, volumul vocabularului, abilitatea de a face interferențe, de a reperă idei-cheie, de a sesiza structura discursului, de a demonstra experiență de ascultare, atractivitatea și/sau prestigiul vorbitorului, factori contextuali și circumstanțiali.

Așa cum suntem învățați să vorbim, trebuie să fim învățați să ascultăm. Acesta este unul dintre argumentele pentru care ascultarea eficientă reprezintă o aptitudine atât de valoroasă,

odată ce motivația este o condiție indispensabilă în acest proces în care elevul își mobilizează capacitatea mentală: se încordează auzul verbal, se concentrează atenția și se intensifică procesele de gândire.

În viziunea noastră [3], factorii care determină eficacitatea ascultării depind de:

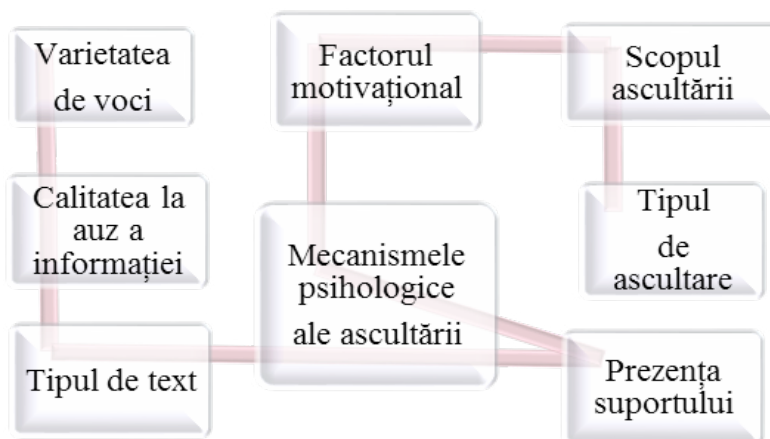

Figura 2. Determinantele procesului de ascultare

În acest context, concluzionăm că în procesul de ascultare didactică, la orele de limba română ca limbă nematernă, profesorul trebuie să prevadă următoarele aspecte:

- formarea mecanismelor auzului verbal, a memoriei, a articulării, a prognozării potențiale;
- prezentarea unor texte autentice în limba română cu un tempo normal al vorbirii;
- formarea deprinderilor de a identifica informația principală pe baza cuvintelor-cheie;
- învățarea clișeele verbale și a îmbinărilor de cuvinte uzuale;
- întrebunțarea pe larg a reperelor vizuale;
- înțelegerea vorbirii orale în cele mai tipice situații ale comunicării;
- determinarea sensului unor cuvinte din context;
- formarea deprinderilor de a opera cu materialul audiat în situații comunicative noi;
- redarea conținutului celor audiate.

Competența de ascultare în procesul de receptare la auz a limbii vii se dobândește prin educație, fiind un produs al învățării, se formează prin exerciții complexe și centreează elevul pe motivare, mobilizare și învățare.

În organizarea activităților de ascultare ținem cont de: scopul urmărit; mesajul și volumul textului; viteza de rostire; numărul de unități lexicale noi proiectate pentru învățare; resursele și mijloacele didactice necesare etc.

Activitățile didactice ce anticipează procesul de ascultare să fie active și interactive, să urmărească dezvoltarea auzului fonematic, atenția, memoria etc. Respectarea factorilor menționați conduce spre o ascultare eficientă și favorizează formarea unui ascultător activ în procesul educațional.

BIBLIOGRAFIE

1. PĂNIȘOARĂ, Ion-Ovidiu. Comunicarea eficientă. București: Polirom 2006. 422 p.
2. POPOVICI, A. *Teoria formării competenței de audiere*. Lingvistică didactică și metodică. Chișinău, Tipografia „Garomont Studio” 2014. 116 p.
3. POPOVICI, A. *Ascultăm și vorbim românește. Ghidul profesorului*. Auxiliar la manualele de

- Limba și literatura română pentru instituțiile cu instruire în limbile minorităților naționale. Chișinău, Editura Garomont Studio 2022. 82 p.
4. ȘOITU, L. Comunicare și educație. Iași: Editura Spiru Haret, 1996. 205 p.
 5. KORY, Floyd. Comunicarea interpersonală. Editura Polirom, 2013. 504 p.
 6. SAUNDRA Hybels., RICHARD, L. Weaver. Comunicarea eficientă. New-York: McGraw-Hill Education, 2015. 442 p.
 7. ЛУРИЯ, А. Высшие корковые функции и их нарушение при локальных поражениях мозга. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1969. 504с.
 8. МИРОНОВА, С. Развитие речи младшего школьника на логопедических занятиях. Москва: Просвещение, 1991. 204 с.